

Geven van tijd

6.1 Vrijwilligerswerk in Nederland

Hoeveel vrijwilligerswerk doet Nederland? Welke activiteiten worden er gedaan? Hoe ziet het profiel van de vrijwilliger eruit? Op dit soort vragen geven we in dit hoofdstuk antwoord.¹

Vier op de tien Nederlanders doet vrijwilligerswerk

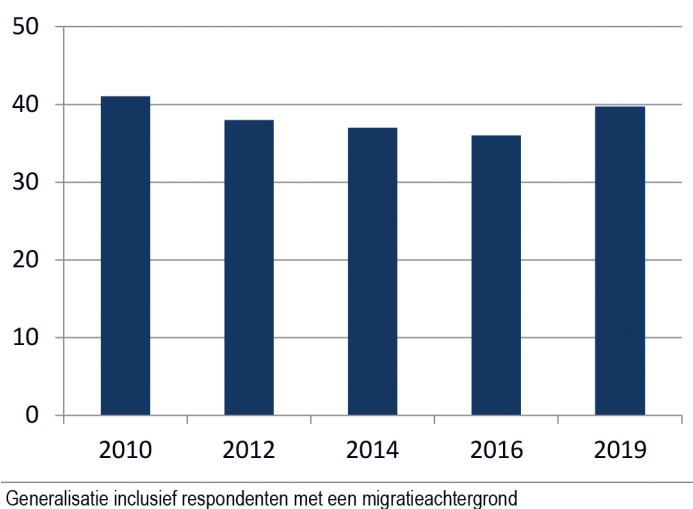
Naar schatting is bijna 40% van de Nederlanders actief in vrijwilligerswerk. Dat is meer dan in 2016, toen het percentage vrijwilligers op 36% lag. Figuur 6.1 toont het percentage vrijwilligers vanaf 2010, het moment dat we Nederlanders met een migratieachtergrond hebben meegenomen in de schattingen.

Geen duidelijke trend

Op de lange termijn zien we geen duidelijke toe- of afname in het deel van de Nederlanders dat vrijwilligerswerk doet. Figuur 6.2 toont het percentage vrijwilligers in de data die we vanaf 2002 ver-

zamelen. In deze periode zijn fluctuaties te zien tussen 37% en 47%, maar is geen eenduidige trend te onderscheiden. Dit beeld is vergelijkbaar met cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (2020) en het Sociaal en Cultureel Planbureau (Kuyper et al., 2019, p. 231). Het zou kunnen dat er op de lange termijn een afname is, waarbij de toename in 2019 een eenmalige piek is in een verder grotendeels dalende trend. Toekomstige metingen moeten uitwijzen hoe de participatie in vrijwilligerswerk zich verder ontwikkelt.

¹ We gebruiken hiervoor data van onze vaste steekproef van Nederlandse huishoudens en de aparte steekproef onder Nederlanders met een niet-westerse migratieachtergrond. We vragen respondenten of zij de twaalf maanden voorafgaand aan het interview vrijwilligerswerk hebben gedaan, in dit geval de periode juli 2018 t/m juni 2019.

Figuur 6.1: Percentage vrijwilligers, 2010-2019

Arjen de Wit

Rosan van Niekerk

De helft van de vrijwilligers besteedt meer dan 10 uur per maand aan vrijwilligerswerk

Gemiddeld besteden vrijwilligers in Nederland 15 uur per maand aan vrijwilligerswerk. Dit gemiddelde wordt disproportioneel beïnvloed door een klein aantal respondenten dat uitzonderlijk veel uren besteedt aan vrijwilligerswerk, tot meer dan 100 uur per maand. Een robuustere maat is de mediaan, het getal dat precies in het midden van de verdeling ligt: die ligt op 10. Dit betekent dat de helft van de vrijwilligers meer dan 10 uur per maand aan vrijwilligerswerk besteedt, de andere helft minder dan 10.

28% van de vrijwilligers doet vrijwilligerswerk voor meerdere organisaties

Van de vrijwilligers heeft 75% het afgelopen jaar vrijwilligerswerk gedaan voor één organisatie. 21% is als vrijwilliger actief voor twee organisaties, en 7% is vrijwilliger bij drie of meer organisaties. Bij elkaar doet dus 28% van de vrijwilligers vrijwilligerswerk voor meer dan één organisatie.

Meer dan de helft is wekelijks actief

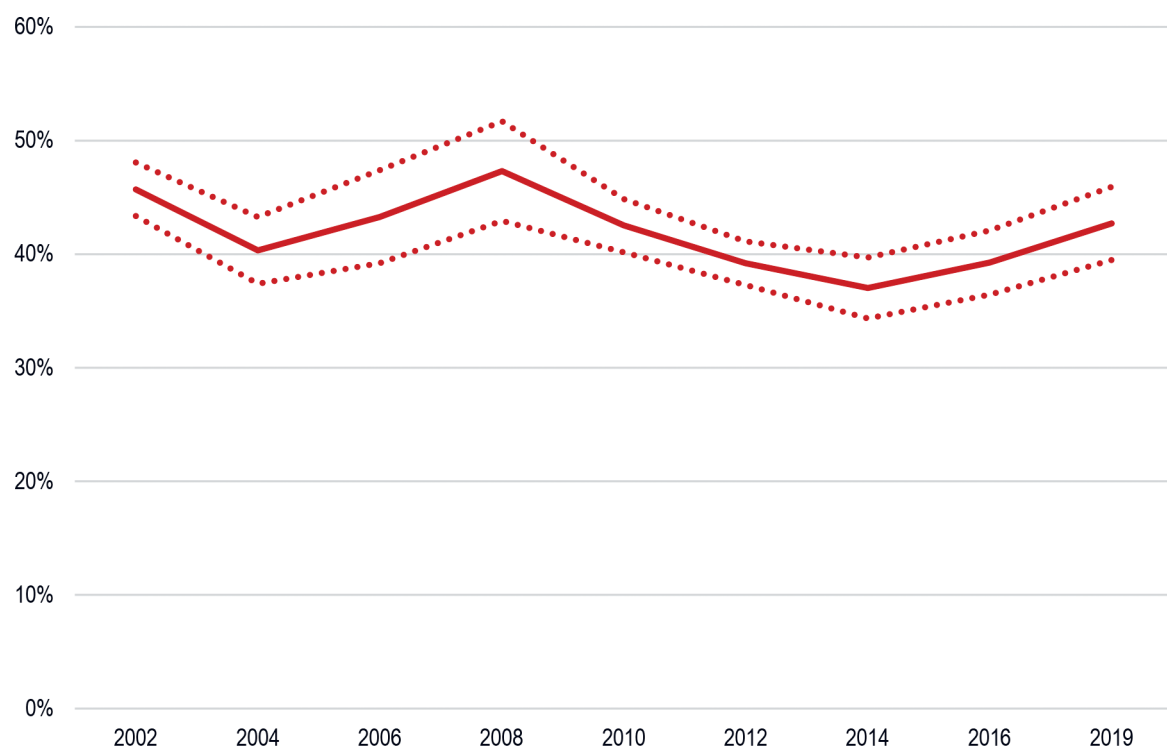
In tabel 6.1 is te zien hoe intensief vrijwilligers zich inzetten. Meer dan de helft is wekelijks of vaker dan wekelijks

actief. In vergelijking met eerdere jaren lijkt er een daling te zijn van het aandeel vrijwilligers dat maar één keer per jaar vrijwilligerswerk doet (7%, ten opzichte van 10% in 2014 en 9% in 2016) en van het aandeel vrijwilligers dat vaker dan wekelijks actief is (26%, ten opzichte van 30% in 2014 en 27% in 2016). Het percentage dat wekelijks actief is neemt juist toe (van 22% in 2014 en 26% in 2016 naar 28% in 2018). Dit is in tegenspraak met de vermeende trend richting minder stabiel en meer 'episodisch' vrijwilligerswerk (Cnaan & Handy, 2005; Hyde et al., 2016).

	2008	2010	2012	2014	^a 2014	^a 2016	^a 2019
Eén keer	10	9	10	11	10	9	7
Twee of drie keer	20	20	19	15	15	16	18
Maandelijks	20	20	19	21	21	22	21
Wekelijks	24	23	24	22	22	26	28
Vaker	24	27	29	30	30	27	26

^a Generalisatie inclusief respondenten met een migratieachtergrond

Tabel 6.1: Frequentie van vrijwilligerswerk in de afgelopen twaalf maanden onder vrijwilligers, 2008-2019 (in %)

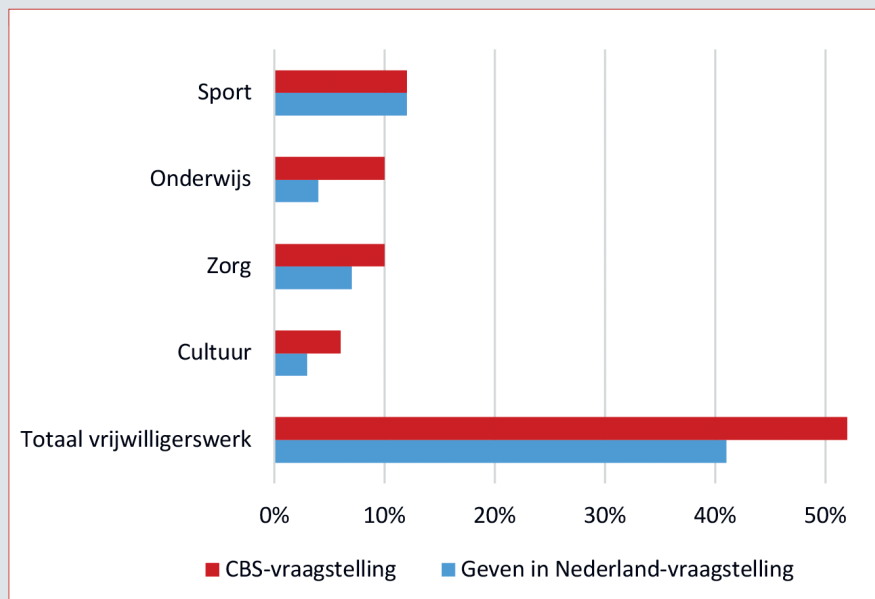

Exclusief respondenten met een migratieachtergrond

Figuur 6.2: Percentage vrijwilligers, 2002-2019 (met 95% betrouwbaarheidsinterval)

Vergelijking met de schattingen van het CBS

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) komt al jaren op een hoger percentage vrijwilligers uit dan Geven in Nederland: het CBS schat dat in 2018 48% van de Nederlanders vrijwilligerswerk deed (CBS, 2020). Een mogelijke verklaring is het verschil in vraagstelling. Om dat verschil te testen hebben we een zogeheten gerandomiseerd experiment opgenomen, waarin 25% van onze respondenten de vraagstelling kreeg voorgelegd die wordt gebruikt in de enquêtes van het CBS. De andere 75% kreeg de vraagstelling zoals die voorheen werd gebruikt in Geven in Nederland. Welke vraagstelling een respondent kreeg, werd bepaald op basis van toeval. Waar de GIN-vraagstelling, exclusief respondenten met een migratieachtergrond, op 41% aan vrijwilligers komt, zou dit volgens de CBS-variant 52% zijn (zie figuur 6.3).¹

Figuur 6.3: Percentage respondenten dat vrijwilligerswerk doet, naar experimentele groep

Hoe kan dat? Een mogelijke verklaring is de omschrijving van het vrijwilligerswerk. In de vraagstelling van het CBS worden meer voorbeelden genoemd van vrijwillige activiteiten. Zo wordt er niet gesproken van 'Kunst en cultuur' maar van 'Voor culturele verenigingen, zoals bijvoorbeeld een muziek- of toneelvereniging of een tekenclub'. Door een uitgebreidere omschrijving te geven en meer voorbeelden te noemen, worden respondenten herinnerd aan de activiteiten die ze hebben gedaan, en identificeren meer respondenten zich als vrijwilli-

ger (Rooney, Steinberg, & Schervish, 2004). Er zijn ook andere verschillen tussen de twee manieren van bevragen die een verklaring kunnen zijn. Zo wordt in de GIN-vraagstelling het woord 'werkzaamheden' genoemd, wat meer nadruk legt op vrijwilligerswerk als werk. Ook krijgen respondenten in de GIN-vraagstelling een lijst met soorten organisaties waarbij ze vinkjes moeten zetten, terwijl respondenten in de CBS-vraagstelling voor elk type vrijwilligers-

Tabel 6.2: Frequentie van vrijwilligerswerk in de afgelopen twaalf maanden onder vrijwilligers, naar experimentele groep (in %)

	GIN-vraagstelling	CBS-vraagstelling
Minder dan eens per maand	25	40
Maandelijks	21	20
Wekelijks of vaker	54	40
Exclusief respondenten met een migratieachtergrond		

respondenten besteden meer dan honderd uur per maand aan hun vrijwilligerswerk. Als we alleen kijken naar de respondenten die maximaal 40 uur per maand vrijwilligerswerk doen, is het gemiddelde in de CBS-groep 10 uur per maand, en in de GIN-groep 11 uur per maand. Ook de mediaan van de verdeling ligt in de CBS-groep lager (8 uur per maand) dan in de GIN-groep (10 uur per maand).

Van de respondenten die zich identificeren als vrijwilliger in de GIN-groep doet 54% wekelijks of vaker dan wekelijks vrijwilligerswerk, tegenover 40% van de respondenten die zich als vrijwilliger identificeren in de CBS-groep (zie tabel 6.2). In de CBS-groep zitten juist meer vrijwilligers die minder dan maandelijks actief zijn. Dit suggereert dat het hogere percentage vrijwilligers in de CBS-variant vooral komt doordat er in die groep meer respondenten zijn die wel vrijwilligerswerk doen, maar minder dan maandelijks actief zijn.

Het is duidelijk dat de methode van het CBS leidt tot een hogere schatting van het percentage vrijwilligers. Waarschijnlijk zijn het vooral vrijwilligers die niet heel actief zijn die zich niet identificeren als vrijwilliger in de vraagstelling van Geven in Nederland. Het is goed om hiermee rekening te houden bij de interpretatie.

Voor de cijfers in dit hoofdstuk (met uitzondering van paragraaf 6.4 over online vrijwilligerswerk) gebruiken we alleen de respondenten die de reguliere GIN-vraagstelling hebben gekregen, omdat dit vergelijkbaar is met eerdere jaren.

werk moeten kiezen tussen 'ja' en 'nee'. Als we de twee groepen nader bekijken, zien we dat respondenten die zich als vrijwilliger identificeren in de CBS-variant meer uren besteden aan hun vrijwilligerswerk. Vrijwilligers in de CBS-variant besteden gemiddeld 17 uur per maand aan hun vrijwilligerswerk, wat redelijk overeenkomt met de 4 uur per week die het CBS in haar eigen onderzoeken vindt (Arends, 2015). In de GIN-variant is het gemiddeld aantal uur 15 per maand. Deze gemiddelden worden sterk beïnvloed door uitbijters: sommige

¹ Het percentage vrijwilligers volgens de CBS-methode is in onze steekproef dus nog hoger dan in de onderzoeken van het CBS zelf. Dit verschil zou kunnen komen door factoren als de steekproeftrekking, selectieve respons, of het feit dat Geven in Nederland een longitudinale studie is in plaats van een cross-sectionele studie.

6.2 Hoe zetten vrijwilligers zich in?

Sport, religie en zorg

Tabel 6.3 toont het percentage van de Nederlandse bevolking dat vrijwilligerswerk doet in verschillende sectoren. Evenals in vorige jaren komt vrijwilligerswerk het vaakst voor in de sector sport. Daarna volgt vrijwilligerswerk voor religieuze organisaties en gezondheidsorganisaties. In het algemeen zijn de percentages vrijwilligers in verschillende soorten organisaties redelijk stabiel.

Takenpakket

Vrijwilligers houden zich het vaakst bezig met bestuurlijke taken (zie tabel 6.4). 32% van de vrijwilligers heeft een bestuurlijke of coördinerende rol. Dat is fors meer dan in de vorige meting. Dit zou te maken kunnen hebben met een verandering in de aard van het vrijwilligerswerk bij maatschappelijke organisaties, en/of met veranderende wensen vanuit de vrijwilliger.

De groep bestuurlijke vrijwilligers verklaart een deel, maar lang niet de gehele toename in het totale percentage vrijwilligers. Ook als het gaat om andere activiteiten, zoals informatie of advies geven, is een groter deel van de Nederlanders actief.

Het is opvallend dat een groot deel van de vrijwilligers (35%) aangeeft andere activiteiten te doen dan aangegeven in de lijst. De genoemde activiteiten zijn vrij algemeen geformuleerd ('Klussen', 'Bezoeken afleggen of gezelschap houden'), en mogelijk kunnen veel respondenten hun werkzaamheden daarom niet onder een van deze categorieën scharen. Met name onder de groep die aangeeft vrijwilliger te zijn bij organisaties op het gebied van recreatie en hobby, onderwijs, buurthuiswerk of slachtofferhulp, zijn er relatief veel vrijwilligers die 'andere activiteiten' noemen.

	'02	'04	'06	'08	'10	a'10	a'12	a'14	a'16	a'19
Sport	16	10	12	13	13	12	11	11	10	11
Religie en levensbeschouwing	11	10	8	9	8	7	7	6	7	6
Gezondheid	8	7	6	7	7	6	5	5	5	6
Recreatie, hobby	--	8	7	7	7	6	5	4	4	4
Scholen, volwasseneducatie	8	5	6	6	6	6	5	6	5	5
Buurt en woning	6	5	4	5	4	4	4	4	3	3
Kunst en cultuur	3	2	2	3	5	4	3	3	3	3
Opbouwwerk, club- en buurthuiswerk	6	4	3	3	3	3	3	3	2	2
Reclassering en slachtofferhulp	5	2	3	3	2	3	2	2	3	2
Milieu, natuurbehoud en dierenbescherming	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1
Vakbond, beroepsorganisatie	3	2	2	2	1	1	1	1	1	1
Politiek	1	2	1	1	2	2	2	2	1	1
Vluchtelingenwerk en mensenrechten	3	2	2	1	2	2	2	1	1	1
Organisatie voor minderheden	1	0	0	0	0	1	1	1	1	0
Ontwikkelingssamenwerking	--	--	--	--	--	--	--	--	1	1
Overig	5	4	8	8	7	7	7	5	5	6
Tenminste één van bovengenoemde typen organisaties	46	43	42	45	43	41	38	37	36	40

^a Generalisatie inclusief respondenten met een migratieachtergrond

Tabel 6.3: Vrijwilligerswerk voor maatschappelijke organisaties in de afgelopen twaalf maanden, 2002-2019 (in procenten)

	'02	'04	'06	'08	'10	a '10	a '12	a '14	a '16	a '19
<i>Bestuurlijke taken</i>										
Bestuurlijke taken	37	35	31	33	29	28	28	27	23	32
<i>Organisatie intern</i>										
Fondsen werven/collecteren	19	22	18	15	13	13	11	12	10	9
Kantoorwerk/administratie	24	21	23	22	21	20	23	19	21	19
Belangen behartigen	10	9	6	7	7	7	10	7	5	6
<i>Externe dienstverlening</i>										
Klussen	29	25	21	21	21	21	20	20	15	15
Vervoer bieden	26	18	16	14	17	17	14	13	9	11
Informatie of advies geven	25	16	15	16	13	14	18	19	16	17
Training of scholing	15	15	14	13	16	17	17	17	18	14
Bezoek/gezelschap	22	14	15	13	14	14	13	14	16	16
Persoonlijke raadgeving	16	10	9	8	7	7	8	9	9	9
Therapeutisch/verzorging	5	3	4	5	7	7	4	4	4	5
Onderzoeksprojecten										2
Andere activiteiten	28	25	27	34	32	32	36	36	38	35

^a Generalisatie inclusief respondenten met een migratieachtergrond

Tabel 6.4: Aandeel vrijwilligers dat in de afgelopen twaalf maanden bepaalde activiteiten heeft verricht, 2002-2019 (in procenten)

6.3 Wie doet vrijwilligerswerk?

Het profiel van de vrijwilliger

Tabel 6.5 laat zien hoe prevalent vrijwilligerswerk is in verschillende sociale groepen. Nederlanders tussen de 35 en 55 jaar doen vaker vrijwilligerswerk dan andere leeftijdsgroepen, maar het aandeel zeer actieven (wekelijks of vaker) is het hoogste onder 55-plussers. Verder vinden we relatief veel vrijwilligers onder Nederlanders die hoogopgeleid zijn, een relatief hoog inkomen hebben, of een eigen huis bezitten.

Er is bijna geen verschil in het percentage vrijwilligers tussen Nederlanders met en zonder betaald werk. Maar degenen zonder betaalde baan die vrijwilligerswerk doen (werklozen of gepensioneerden), zijn daar vaak actiever in dan de werkenden. Maar liefst een kwart van de respondenten zonder betaalde baan doet wekelijks vrijwilligerswerk.

Religieuze participatie (het bezoeken van kerk, moskee of tempel) hangt sterk samen met het doen van vrijwilligerswerk. Uit eerder onderzoek weten we dat gelovigen over het algemeen meer vrijwilligerswerk doen dan niet-gelovigen, en dat er aanzienlijke verschillen zijn tussen verschillende geloofsgroepen als het gaat om vrijwillige betrokkenheid (Bekkers & Schuyt, 2008; Schmeets, 2019). Deze verschillen vinden we ook hier terug. Zowel protestanten als rooms-katholieken doen vaker vrijwilligerswerk dan moslims en niet-gelovigen.

Van de Nederlanders zonder migratieachtergrond is 22% wekelijks of vaker actief. Voor Nederlanders met een migratieachtergrond is dit percentage lager. Uit eerder onderzoek is bekend dat Nederlanders met een migratieachtergrond in vergelijking met Nederlanders zonder migratieachtergrond minder vaak vrijwilligerswerk doen voor niet-religieuze organisaties, maar vaker voor religieuze organisaties (Carabain & Bekkers, 2011).

	Nooit	Vrijwilligerswerk ^a		
		Enkele keren per jaar	Eens per maand	Eens per week of vaker
Man	64	9	7	19
Vrouw	61	9	9	21
Leeftijd: 35 jaar of jonger	69	10	7	15
Leeftijd: 35-55 jaar	57	11	10	22
Leeftijd: 55 jaar of ouder	63	6	7	24
Niet getrouwd	66	9	7	18
Getrouwd	59	9	9	23
Geen kinderen in huishouden	64	8	7	20
Kinderen in huishouden	60	12	8	20
Opleiding: mavo of lager	66	9	6	20
Opleiding: mbo/havo/vwo	64	8	9	19
Opleiding: hbo/wo	57	12	9	24
Betaald werk	63	11	8	17
Geen betaald werk	63	6	6	24
Gepensioneerd	61	6	8	25
Huishoudinkomen: 1e kwintiel ^b	63	5	4	28
Huishoudinkomen: 2e kwintiel ^b	64	8	6	22
Huishoudinkomen: 3e kwintiel ^b	54	9	10	27
Huishoudinkomen: 4e kwintiel ^b	60	12	12	16
Huishoudinkomen: 5e kwintiel ^b	59	11	8	21
Geen eigen huis	67	6	7	20
Eigen huis	59	11	9	21
Bezoek kerk/moskee/tempel: nooit of zelden	66	9	7	18
Bezoek kerk/moskee/tempel: een of enkele malen per maand	31	11	4	53
Bezoek kerk/moskee/tempel: vaker	33	10	15	42
Niet gelovig	66	9	6	19
Rooms-katholiek	60	11	9	21
Protestant	43	14	14	30
Islam	65	12	7	16
Andere religie	63	10	6	21
Geen migratieachtergrond	61	9	9	22
Achtergrond: Turks	70	10	3	17
Achtergrond: Marokkaans	62	11	10	18
Achtergrond: Surinaams	68	12	6	13
Achtergrond: Antilliaans	74	8	3	15

^a Generalisatie inclusief respondenten met een migratieachtergrond

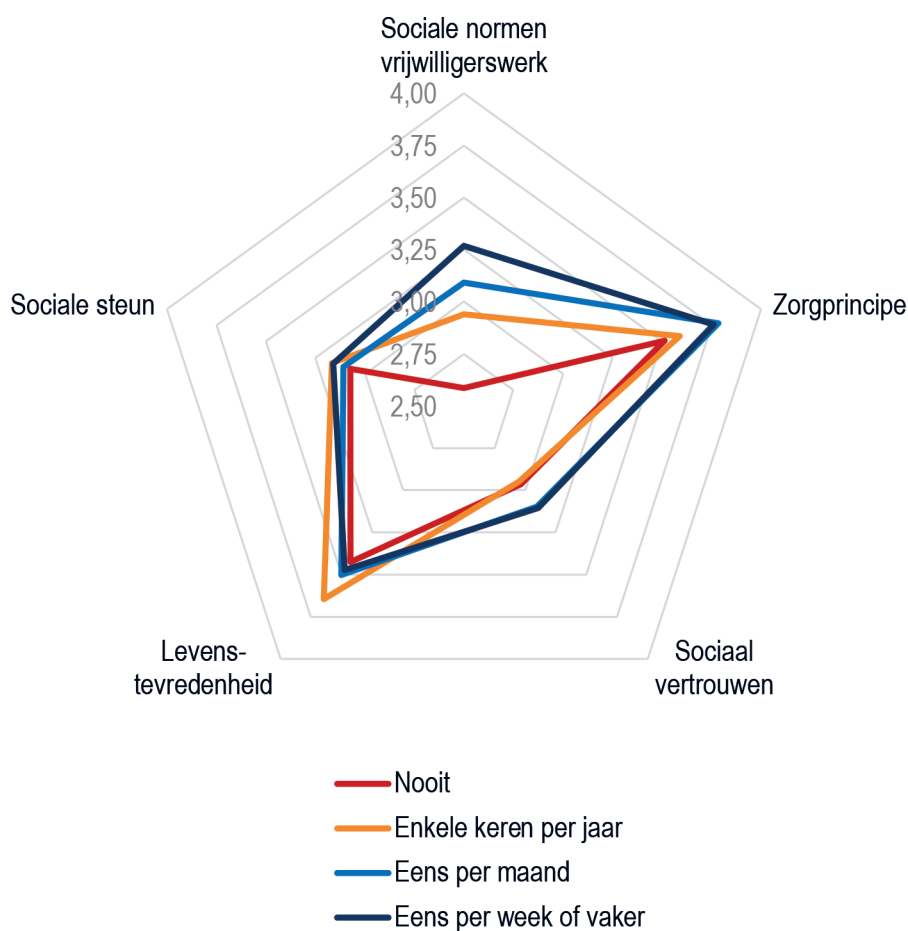
^b Onder respondenten met een positief huishoudinkomen

Tabel 6.5: Achtergrondkenmerken, naar frequentie van vrijwilligerswerk (in %)

Actieve vrijwilligers hebben sterkere normen

Figuur 6.4 toont de gemiddelde score van vrijwilligers en niet-vrijwilligers op sociale normen over vrijwilligerswerk ('In hoeverre vindt u het vanzelfsprekend om vrijwilligerswerk te doen?'), het zorgprincipe ('In hoeverre vindt u het belangrijk om voor anderen te zorgen?'), sociaal vertrouwen ('In hoeverre heeft u vertrouwen in de medemens?'), levensstevredenheid ('In hoeverre bent u tevreden met uw leven?') en sociale steun ('In hoeverre heeft u voldoende mensen om u heen?').

Actieve vrijwilligers, die minstens elke maand vrijwilligerswerk doen, scoren hoger op sociale normen over vrijwilligerswerk, het zorgprincipe en sociaal vertrouwen. Met name voor sociale normen, die meten of vrijwilligerswerk normaal is om te doen en goed is om te doen, zijn de verschillen groot. De sporadische vrijwilligers (enkele keren per jaar vrijwilligerswerk) zijn het meest tevreden met hun leven.

Exclusief respondenten met een migratieachtergrond

Figuur 6.4: Attitudes, naar frequentie van vrijwilligerswerk

6.4 Online vrijwilligerswerk

Online vrijwilligerswerk

Bij vrijwilligerswerk zou je kunnen denken aan koffie schenken in het verpleeghuis of helpen in het buurtcafé: hulp die ter plekke wordt gegeven. Een steeds groter deel van ons leven speelt zich echter digitaal af. Dit heeft tot gevolg dat er vormen van vrijwilligerswerk zijn ontstaan die online plaatsvinden. Voor deze editie van Geven in Nederland hebben we hier voor het eerst onderzoek naar gedaan.

Er bestaan verschillende vormen van online vrijwilligerswerk. Allereerst is er vrijwilligerswerk waarbij er een (vrijwilligers)organisatie betrokken is, maar waar het werk online wordt uitgevoerd. Bijvoorbeeld het onderhouden van een website, het werken aan online onderzoeksprojecten of online advies geven aan een 'buddy'.

Het online vrijwilligersprogramma van de Verenigde Naties (www.unv.org) is wereldwijd bekend. Hierbij worden vrij-

willigers aan organisaties gekoppeld om bijvoorbeeld te helpen met fondsenwerving via sociale media of bij het vertalen van teksten.

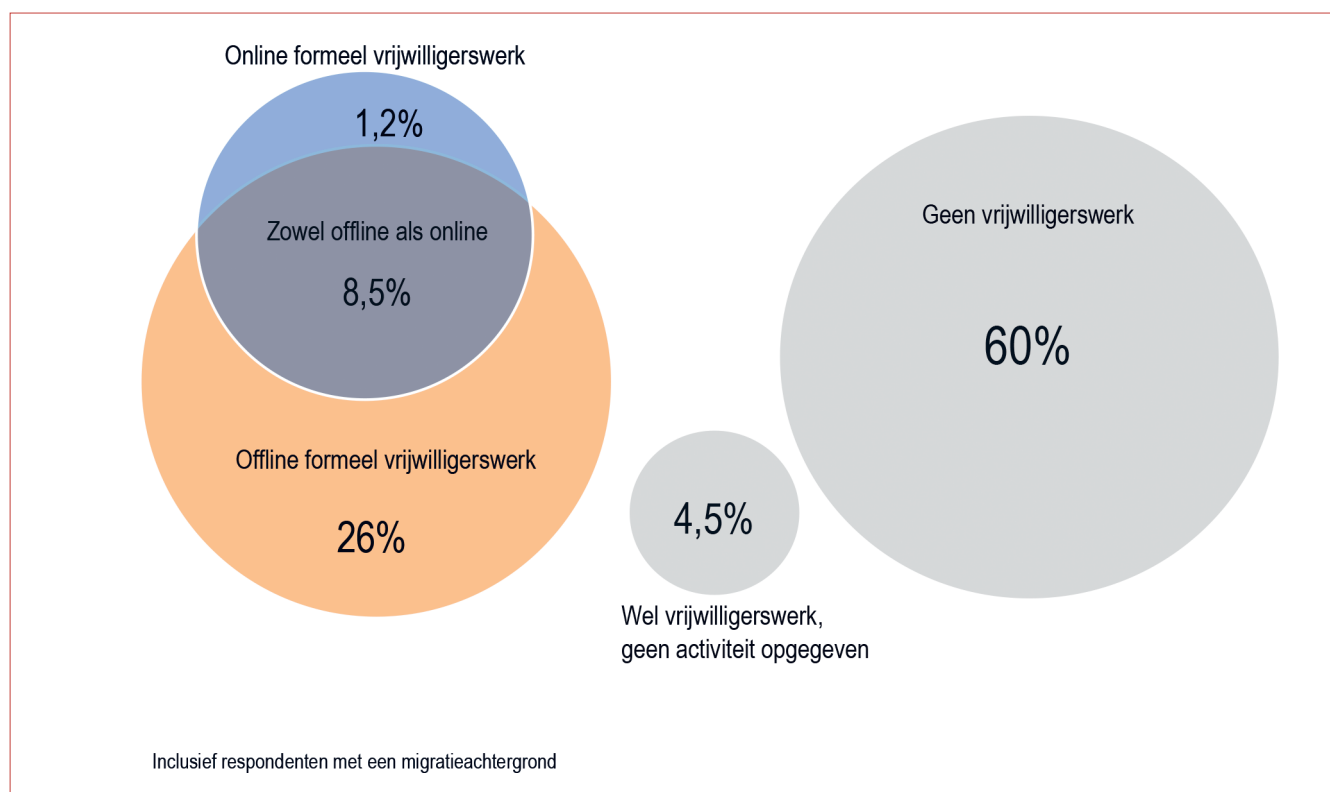
Naast dit 'formele' vrijwilligerswerk onderscheiden we ook informeel vrijwilligerswerk, waarbij de activiteiten niet voor een organisatie worden gedaan. Bestaat er ook online informeel vrijwilligerswerk?

Er zijn twee belangrijke criteria voor vrijwilligerswerk: de hulp komt ten goede aan het publieke goed en de hulpgever ontvangt geen substantiële tegenprestatie. Er zijn veel activiteiten die online plaatsvinden die voldoen aan deze twee criteria. Denk bijvoorbeeld aan het bijdragen aan een routeapp, het geven van advies op fora, het schrijven van open source software of initiatieven als 'Be My Eyes' waarbij blinden of slechtzienden via een app worden gekoppeld aan ziende vrijwilligers.

Online formeel vrijwilligerswerk in Nederland

Om formeel (met betrokkenheid van een organisatie) online vrijwilligerswerk te meten is er voor elke taak (zie tabel 6.4 eerder in dit hoofdstuk) gevraagd of deze voornamelijk ter plekke plaatsvindt, voornamelijk online plaatsvindt of beide¹. In figuur 6.5 is te zien dat het percentage online formele vrijwilligers klein is. 1,2% van de Nederlanders (3% van de vrijwilligers) doet alleen online formeel vrijwilligerswerk en 8,5% van de Nederlanders (21% van de vrijwilligers) combineert online en offline vrijwilligerswerk. De grootste groep is nog steeds de vrijwilliger die ter plekke hulp biedt.

¹ Om te bepalen of iemand een vrijwilliger is, is er voor een kwart van de respondenten in deze editie de vraagstelling die het CBS hanteert gebruikt (zie het kader 'Hoe meet je vrijwilligerswerk?' eerder in dit hoofdstuk). De respondenten die de vraagstelling van het CBS hebben gekregen zijn ook meegenomen in de analyses over online vrijwilligerswerk.

Figuur 6.5: Venndiagram van Nederlanders die offline vrijwilligerswerk doen, online vrijwilligerswerk doen, zowel offline als online vrijwilligerswerk doen, of geen vrijwilligerswerk doen

	Totaal	Vrouwen	18-35	36-55	55 >	mavo of lager	mbo, havo, vwo	hbo, wo
Doet geen online informeel vrijwilligerswerk	80	50	30	37	33	39	41	19
Doet online informeel vrijwilligerswerk	20	54	42	42	16	21	41	37

Inclusief respondenten met een migratieachtergrond

Tabel 6.6: Kenmerken online informele vrijwilligers (in %)

Online informeel vrijwilligerswerk

Ook informeel online vrijwilligerswerk lijkt nog een klein fenomeen te zijn. Het meest voorkomend is het schrijven van een recensie of beoordeling (13%). 5% van de respondenten draagt bij aan een kennisdelingswebsite of een online kaart en 5% van de respondenten schrijft wel eens iets op een forum, een blog of online nieuwsbrief (zie bijlage 6.1 voor een tabel met de informele online vrijwilligersactiviteiten die in het onderzoek aan respondenten is voorgelegd).

Wie doen online informeel vrijwilligerswerk?

Wie zijn de online vrijwilligers en verschillen zij van traditionele vrijwilligers? Biedt online vrijwilligerswerk aan andere groepen in de samenleving de mogelijkheid om maatschappelijk te participeren?

We bekijken hier de groep respondenten die actief is in één of meer van de informele online vrijwilligersactiviteiten: dit is het soort activiteiten dat het meest verschilt van wat traditioneel gezien wordt als vrijwilligerswerk. In tabel 6.6 wordt deze groep vergeleken met de groep die geen online informeel vrijwilligerswerk doet. 20% van de respondenten is online informeel vrijwilliger. Van degenen die online vrijwilligerswerk doen is 54% vrouw. Het aandeel jongeren en mensen van middelbare leeftijd is groter onder de online vrijwilligers dan onder de respondenten die geen informeel online vrijwilligerswerk doen. Dit is een verschil met traditioneel vrijwilligerswerk, dat minder vaak gedaan wordt door jongeren.

Verder zien we dat net als bij traditioneel vrijwilligerswerk hoger opgeleiden vaker online informeel vrijwilligerswerk doen. 37% van de online vrijwilligers heeft een hbo- of wo-opleiding, tegenover 19% onder de niet-vrijwilligers. De participatieongelijkheid tussen opleidingsgroepen, die bestaat voor veel vormen van maatschappelijke participatie, lijkt dus ook te bestaan voor online informeel vrijwilligerswerk. Als we kijken naar hoe belangrijk respondenten het vinden om voor anderen te zorgen (het zorgprincipe) zien we geen verschil tussen de online informele vrijwilliger en de niet-vrijwilliger. Zij scoren gemiddeld even hoog (3,7 op een schaal van 1 tot 5) op de zorgprincipe-schaal. Hiermee onderscheidt deze vorm van vrijwilligerswerk zich van andere vormen van maatschappelijke participatie, waarin mensen met sterkere prosociale attitudes over het algemeen vaker participeren.

6.5 Informele hulp en actief burgerschap

Burgerschap op verschillende terreinen

In deze paragraaf kijken we naar actief burgerschap: bewonersinitiatieven op lokaal niveau, zonder (of met minieme) bemoeienis van een stichting, vereniging of overheidsinstelling.

Uit de tabel hieronder blijkt dat 15% van de Nederlanders weleens een in-

spraakavond van de gemeente of andere organisatie bezoekt. Een kleinere groep Nederlanders houdt toezicht in de buurt (7%), helpt wel eens een buurtbewoner (6%), verricht onderhoud aan de openbare ruimte (5%) of organiseert buurtbarbecues of andere sociale activiteiten (5%).

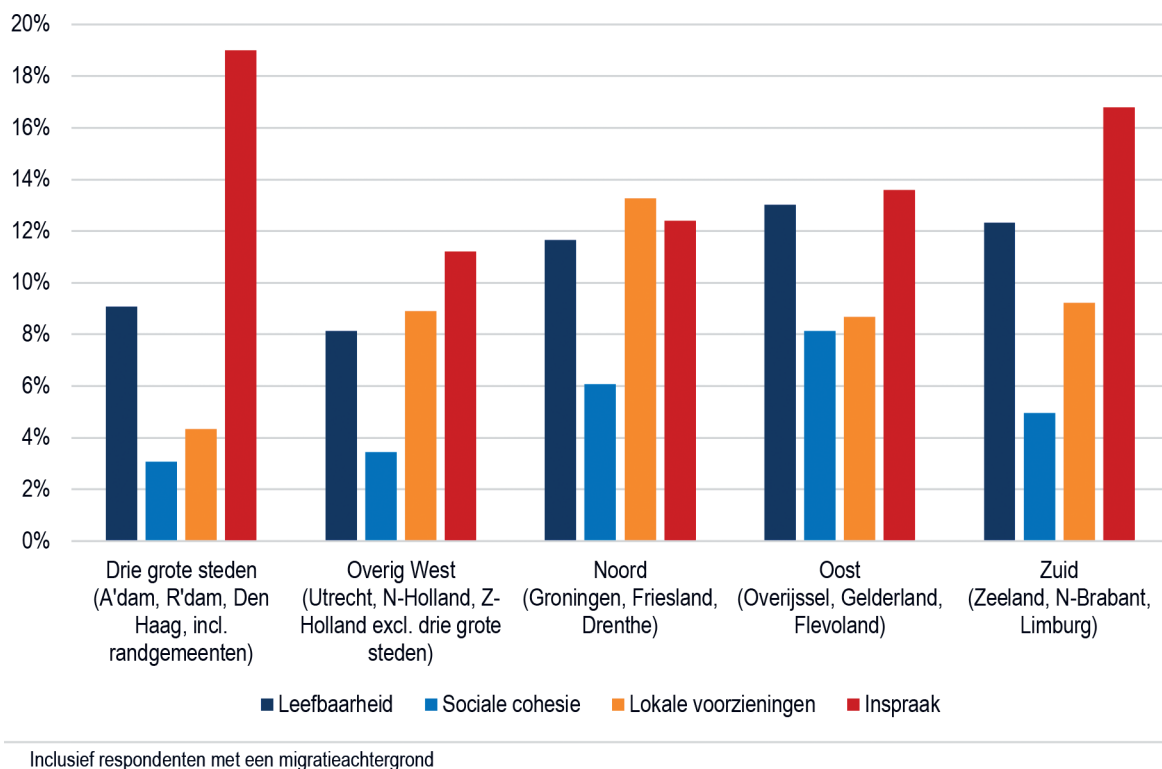
	2014	2016	2019
<i>Leefbaarheid en openbare ruimte</i>			
Onderhoud verrichten aan de openbare ruimte, zoals een park of gemeenschappelijke tuin	6	5	5
Samen met burens toezicht houden in de buurt	6	6	7
<i>Sociale cohesie</i>			
Een sociale activiteit in de buurt organiseren, zoals een barbecue of een spelletjesmiddag	6	4	5
Deelnemen aan een actie om aandacht te vragen voor maatschappelijke problemen in uw buurt zoals discriminatie, rommel op straat of een ongezonde leefstijl	2	3	1
<i>Lokale voorzieningen</i>			
Helpen bij het beheren en uitbaten van een buurtrestaurant, buurthuis of andere (sociale) voorziening	1	1	2
Losse klussen voor een buurtbewoner doen, zoals een ritje naar het ziekenhuis, onderhoud in huis of boodschappen doen	8	7	6
Samen zorg inkopen of elkaar helpen bij gezondheidsproblemen	1	0	0
<i>Inspraak</i>			
Aanwezig geweest bij een vergadering of inspraakavond van de gemeente(raad), wijk- of dorpsraad, woningbouwvereniging of andere organisatie	15	13	15
Inclusief respondenten met een migratieachtergrond			

Tabel 6.7: Percentage respondenten dat de afgelopen 12 maanden informele hulp en activiteiten in de buurt verrichtte

Verder lezen?

De cijfers over actief burgerschap sluiten aan bij een publieke discussie over de omvang en impact van burgerinitiatieven. Volgens sommigen (waaronder hoogleraar Jan Rotmans) markeren burgerinitiatieven een transitie naar een nieuwe maatschappelijke ordening, anderen (zoals Evelien Tonkens en Jan Willem Duyvendak) relativeren het belang van deze ontwikkeling. Met de cijfers in dit hoofdstuk proberen we een empirische basis te geven voor het duiden van verschillende vormen van actief burgerschap.

- Rotmans, J. (2014). [Nederland kantelt ondanks of dankzij de scep sis](#). Socialevraagstukken.nl, 16 december.
- Tonkens, E. & Duyvendak, J.W. (2015). [Graag meer empirische en minder eufore kijk op burgerinitiatieven](#). Socialevraagstukken.nl, 17 januari.
- Rotmans, J. (2015). [Kom uit de ivoren toren, welkom in de nieuwe wereld](#). Socialevraagstukken.nl, 20 januari.
- De Wit, A., & Hoolwerf, L.K. (2015). [Maak lokaal actief burgerschap niet groter dan het is](#). Socialevraagstukken.nl, 20 april.
- Ham, M., & Van der Meer, J. (2015). [De ondernemende burger: De woelige wereld van lokale initiatieven](#). Utrecht: Movisie.

Figuur 6.6: Deelname aan verschillende vormen van actief burgerschap, naar regio

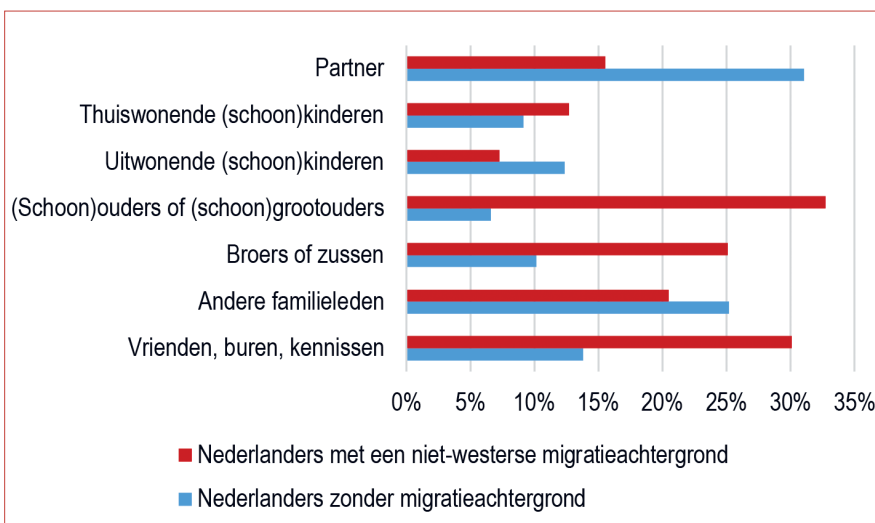
Regionale verschillen

Actief burgerschap verschilt behoorlijk tussen regio's (zie figuur 6.6). Zo helpt in de noordelijke provincies 13% wel eens aan lokale voorzieningen, zoals werken in een buurtthuis of een klusje doen voor een buurtbewoner, terwijl dat in de grote

steden 4% is. Ook samen helpen aan leefbaarheid van de buurt komt minder voor in de Randstad. In de grote steden gaan juist wel meer mensen naar een politieke vergadering of inspraakavond dan in andere delen van het land.

Twée op de drie Nederlanders verleent informele hulp

Twée op de drie Nederlanders verleent wel eens informele hulp aan anderen, beter bekend als het verlenen van mantelzorg¹. Denk bijvoorbeeld aan persoonlijke verzorging, emotionele ondersteuning, huishoudelijke taken of iemand helpen met de administratie. Nederlanders met een niet-westerse migratieachtergrond helpen relatief vaak hun (groot)ouders of andere familieleden (zie figuur 6.7). In vergelijking met migrantengroepen helpen Nederlanders zonder migratieachtergrond vaker hun partner. Deze uitkomsten lijken te duiden op verschillen in huishoudenssamenstelling en familiebanden, waarbij Nederlanders met een niet-westerse migratieachtergrond vaak een nauwere band met hun (groot)ouders hebben.

Figuur 6.7: Aandeel Nederlanders dat onbetaalde hulp geeft aan verschillende ontvangers, naar herkomstgroep

¹ Hoeveel respondenten aangeven informele hulp te verlenen hangt sterk af van het meetinstrument. Zie De Boer et al. (2016) voor een methodologische discussie over het meten van mantelzorg in vragenlijsten.

Literatuur

- Arends, J. (2015). Vrijwilligerswerk. In: CBS, *Sociale samenhang 2015: Wat ons bindt en verdeelt*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek, pp. 64-74
- Bekkers, R., & Schuyt, T. (2008). And who is your neighbor? Explaining denominational differences in charitable giving and volunteering in the Netherlands. *Review of Religious Research*, 74-96.
- Boer, A. de, De Klerk, M., De Wit, A., & Bekkers, R. (2016). Twee manieren om te vragen of iemand mantelzorg geeft. *Tijdschrift voor gezondheidswetenschappen*, 94(7), 256-258.
- Carabain, C. L., & Bekkers, R. (2011). Religious and secular volunteering: A comparison between immigrants and non-immigrants in the Netherlands. *Voluntary Sector Review*, 2(1), 23-41.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2020). *Sociale contacten en maatschappelijke participatie*. Geraadpleegd via <http://statline.cbs.nl> op 20 januari 2020.
- Cnaan, R. A., & Handy, F. (2005). Towards understanding episodic volunteering. *Vrijwillige Inzet Onderzocht*, 2(1), 29-35.
- Hyde, M. K., Dunn, J., Bax, C., & Chambers, S. K. (2016). Episodic volunteering and retention: An integrated theoretical approach. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 45(1), 45-63.
- Kuyper, L., Van Houwelingen, P., Dekker, P., & Steenbekkers, A. (2019). Maatschappelijke en politieke participatie en betrokkenheid. In: A. Wennekers, J. Boelhouwer, C. van Campen, & J. Kullberg (Red.) *De sociale staat van Nederland 2019*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, 223-247.
- Rooney, P., Steinberg, K., & Schervish, P. G. (2004). Methodology is destiny: The effect of survey prompts on reported levels of giving and volunteering. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 33(4), 628-654.
- Schmeets, H. (2019). *Religie en sociale cohesie*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Bijlage 6.1

Online informele vrijwilligersactiviteiten

In de vragenlijst van Geven in Nederland wordt altijd gevraagd naar vrijwilligersactiviteiten die respondenten voor een organisatie verrichten. In deze editie hebben we de volgende vraag toegevoegd: “Naast onbetaalde werkzaamheden die ter plekke worden verricht kunt u ook op het internet iets voor anderen doen. Het gaat hier om activiteiten die gedeeld worden op een online platform, zonder inhoudelijke bemoeienis van een stichting, vereniging of overheidsinstelling. Welke van de volgende online activiteiten heeft u de afgelopen 12 maanden verricht, zonder er geld voor te ontvangen?”

- Iets bijdragen aan een kennisdelingswebsite (bv. wiki's) of een online kaart (bv. OpenStreetMap, Google Maps of online kaarten met hardloop- of fietsroutes)
- Een recensie schrijven of een beoordeling geven over films, tv-series, boeken, restaurants, toeristische activiteiten etc.
- Een bijdrage schrijven op een forum, een blog of een online nieuwsbrief
- Informatieve voorbeeldvideo's of -foto's maken en delen op YouTube of soortgelijke platforms
- Informatieve podcasts maken en delen
- Meedoen aan open source projecten (bv. Linux, open office, R, GitHub)
- Online hulp, advies of expertise bieden (bv. via een online forum of vraagapp.nl)
- Diensten of goederen gratis aanbieden via deelplatforms (bv. Peerby, Couchsurfing)
- Anders, namelijk...